

FENNOSKANDIA

IJS EN GNEIS

De krioelende kust van Duitsland is achter de horizon verzonken; zo ook de druk bevaren Oostzee, en zo ook het haventje van Trälleborg in Zuid Zweden, waar de reiziger uit het jachtige Midden-Europa voor het eerst enig denkbeeld krijgt van polaire eenzaamheid. Want plotseling is alles om hem heen zo stil, dat hij een haast onbedwingbare neiging krijgt om op zijn tenen te gaan lopen. Het wordt hier in de zomer 's nachts ook niet meer volkomen donker.

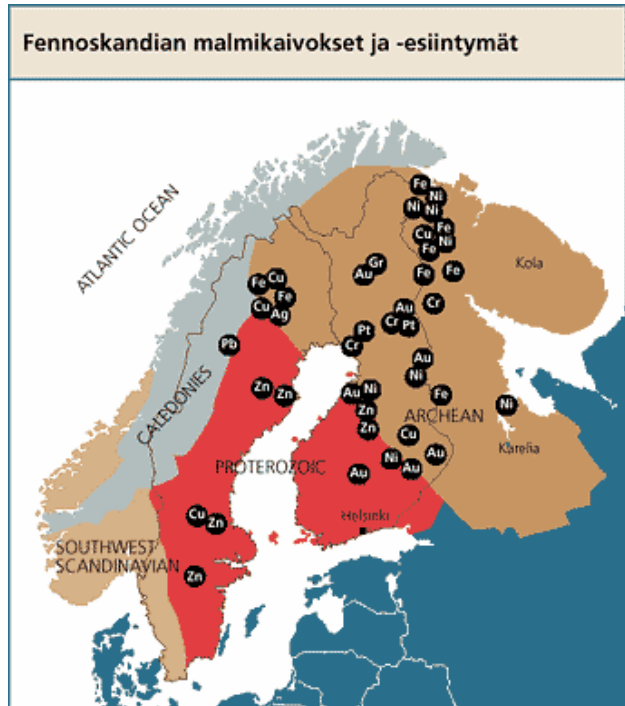
Nu snelt de trein noordwaarts door de avond.

Eigenlijk moest je nu slapen, om nieuwe energie te verzamelen voor kleine daden en grootse indrukken. Maar als het weer volop dag is geworden - en dat is nog voor drieën - ben je klaar wakker. Wat is dat, daar buiten, wat rond en geluidloos langs de dendurende trein glijdt? Mgeronde heuvels van lichtgekleurde steen, rotsbulten met steile flanken en hoge ruggen, talrijk als een kudde grote schapen in een bos, wat zilverig grijs van het korstmos, maar zo glad alsof ze geschuurd zijn, en hier en daar zo glanzend alsof ze zijn gepolijst.

Dat is het wijdvermaarde glaciale landschap van Fennoskandia. De gletsjervracht van de ijstijd is eroverheen geschoven, heeft de rotsbodem geploegd en geschaafd en gladgeschuurd, heeft zijn lading grind tussen de heuvels gestort, en is verdwenen toen het hem te warm werd.

"Wat ben ik blij dat ik hier vandaag nog ben gekomen! Morgen of volgend jaar zou het vast te laat zijn geweest! Dan zouden die gave bulten beslist zijn verweerd en begroeid!"

Dat is de gedachte die onwillekeurig bij de reiziger opkomt: zo fris, zo pril zijn de rotsen. En toch zijn we hier in het laagland, slechts enkele meters boven de zeespiegel! Waar elders ter wereld vind je in zo laaggelegen streken zulke naakte rotsen en loodrechte wanden? Je kijkt en je kijkt maar: pijnbossen, veengrond en mos, soms een kleine grasvlakte, en dan weer bos; en overal, chaotisch daartussen verstrooid, ronde, gladde heuvels van naakte steen.

En terwijl we staren en peinzen, valt ons plotseling nog een andere, typisch en exclusief noordse eigenaardigheid op: de ijstijd heeft hier onmiddellijk op graniet en gneis gelegen - op de stenen resten van het oudste gebergte der aarde! De jonge morene en het kersverse slijpwerk van het ijs liggen hier naast en op de alleroudste, op grote diepte onder hoge druk gevormde, later uiteengevallen en ten slotte opnieuw gekristalliseerde en vast geworden gesteenten! Het allerjongste en het alleroudste reiken elkaar de hand. Waar zijn al die gevarieerde resten gebleven van de hele, lange, afwisselende geschiedenis der aarde - de resten die in het zuiden hele landstreken en gebergten vormen; die het aardoppervlak zijn vorm en karakter geven, en die de museums Vullen met de bonte menagerie van de ontwikkeling des levens? Niets van dat alles is hier te vinden. Het noordse geschiedboek der aarde is niet veel meer dan een lege kافت; het bevat slechts het allereerste en het allerlaatste hoofdstuk.

En zo zal het overal zijn, of we nu via Stockholm naar het eind van de spoorweg in Lapland rijden - drie dagen en drie nachten achtereen bijna recht naar het noorden - of dat we afwisselend met trein, schip en weer trein door Finland reizen om in Rusland uit te komen, of wel een route volgen die ons naar de voet van het hoge gebergte in Noorwegen brengt: steeds weer zien we de polijstende werking van het ijs, de morenes uit de ijstijd, en daaronder de naakte, oude, kristallijn verstarde, sedert bijna duizend miljoen jaren niet meer veranderde korst van onze planeet.

Maakt dat Scandinavië en Finland niet armer, eentoniger dan andere streken, die rijker zijn gezegend met sedimenten en historie? Misschien wel. Maar wie dit land eenmaal heeft leren kennen; voelt zich daarvoor schadeloos gesteld door de jeugd en de frisheid van een gebied dat eerst voor enkele duizenden jaren onder de schaar en de beitel van het ijs te voorschijn is gekomen; en door de voelbare spanning van het directe contact tussen de twee uitersten der aardgeschiedenis.

Meer dan schadeloos gesteld zal zich echter de onderzoeker van de aardgeschiedenis voelen. Immers, met elke dagreis naar het noorden komt hij duizend jaar dicht bij ijs en ijstijd, en nergens ter wereld kan hij ook de eerste hoofdstukken uit het grote geschiedenisboek zo grondig en zo van nabij bestuderen als hier, waar de voortbrengselen uit die tijd te pronk staan, door de natuur zelf gereinigd en opgepoetst, groter en mooier dan in het grootste en mooiste museum.

Uit: Gesprek met de aarde

Hans Cloos

Uitgeverij leopolds den haag 1957

Gehele boek is te gebruiken voor de mineralogie